

Ante Stantić

SMISAO I AKTUELNOST JEDNOG NAUČITELJSTVA

U bazilici sv. Petra u Rimu, u prisutnosti mnogobrojnih karmelićana i mnoštva vjernika, osobito iz Španjolske, Sv. Otac Papa Pavao VI proglasio je 20. rujna 1970. sv. Tereziju Avilsku naučiteljicom Crkve.

Titula »naučitelj« bila je dosad priznata samo muškarcima, i to biskupima i svećenicima. Proglašenjem sv. Terezije naučiteljicom Crkve, po prvi put u povijesti Crkve, tu titulu prima laik, i još k tome žena.

Ta činjenica nas potiče da upoznamo sv. Tereziju kao naučiteljicu i da se, putem obilne literature koja postoji, informiramo o smislu i o aktuelnosti toga naučiteljstva u krilu Crkve, pa, možemo reći, i čovječanstva, jer se njezinom naukom zanimaju ne samo katolici nego i odijeljena kršćanska braća, pa čak i pripadnici raznih svjetskih religija.¹

Znak vremena

Ako pođemo od činjenica, onda moramo reći da je doktorat sv. Terezije »znak vremena«. Činjenično je sv. Terezija naučiteljica od kada je napisala svoja djela, a tome su već četiri stoljeća.² To je sasma do-

¹ Ovaj kratak osvrt temelji se posebno na zbirci dokumenata zvanj *Positio* što je bila upućena Kongregaciji za proglašenje svetih, čijoj kompetenciji je pripadalo proglašenje sv. Terezije naučiteljicom Crkve. Radi kratkoće u svojim citatima navest ćemo samo *Zbirka dokumenata za proglašenje sv. Terezije naučiteljicom Crkve*.

² Sv. Terezija napisala je slijedeća djela: 1. *Autobiografija* (1565); 2. *Put savršenosti* (1564—67); 3. *Duhovna tvorđava* (1577); 4. *Osnuci* (1573. do 1582); 5. *Način pohađanja samostana* (1576); 6. *Misli o Božjoj ljubavi* (1571—73); 7. *Duhovni referati* što ih je pisala svojim duhovnim vođama, ima ih 67 na broju; 8. važne su još *Ustanove* što je napisala za karmelićanke 1565. i *pisma* od kojih se sačuvalo njih 445.

Na hrvatskom jeziku imamo izdanje djela sv. Terezije u tri sveska od 1933. u prijevodu Frana Biničkog. Podatke o životu sv. Terezije možemo naći u lijepo opremljenom životopisu sv. Terezije: *Prva Naučiteljica Crkve*, Zagreb 1970, Karmelski samostan Remete.

Ante Stantić, rođen 1919. g. u Subotici, stupio u karmelski red, 1943. g. zaređen za svećenika. Doktorirao na Gregorijani (Rim) crkvenu povijest; bio je rektor Internacionalnoga kolegija karmelićana (OCD) u Rimu i na Karmelu (Izrael); danas je provincijal karmelićana u Jugoslaviji sa sjedištem u Remetama kraj Zagreba.

statno vrijeme da učini svaku ljudsku mudrost dotrajalom i preživjelim. Dovoljna su četiri stoljeća da iziđe iz mode svaka uzvišena nauka, pa bila ona i genijalna. Vrijeme proždire svako čovječje stvaralaštvo.

No ako gledamo na naučiteljstvo Avilske Djevice samo pod bibliografskim vidom, moramo reći da stoljeća ne samo da nisu umanjila vrijednost njezina naučiteljstva nego da to naučiteljstvo i misteriozno raste. Spomenimo samo činjenicu da su, u posljednjih pedeset ili šezdeset godina, njezina djela doživjela pet stotina izdanja na raznim jezicima i da spadaju još i sada među najčitanije knjige.³

U svjetlu te činjenice ne može se u njezinu doktoratu gledati samo jedno ostvarenje obnove u postkoncilskoj Crkvi, koja u doktoratu sv. Terezije želi istaći promociju žene u Crkvi, nego i to da to proglašenje mora imati i dublje značenje. Nema, doduše, sumnje da je razlog promocije žene u Crkvi bio jedan od razloga službenog proglašenja naučiteljicom sv. Terezije; to je spomenuo i Sv. Otac Papa u svom govoru prilikom proglašenja u bazilici sv. Petra. Sama činjenica da djela sv. Terezije spadaju i danas među najčitanije knjige, obvezuje nas da tražimo smisao njezina naučiteljstva u dubljim događajima našega vremena i da se zapitamo nije li njezino naučiteljstvo jedan od znakova našega vremena. Na to pitanje odgovara se pozitivno u mišljenju Papinskog bogoslovnog fakulteta karmelićana u Rimu. »Ne čini nam se«, tako je tamo napisano, »da su najjači razlog prisutnosti sv. Terezije i njezine poruke u današnjem svijetu izvrsne vrline njezine ljudske osobe, nego nam se čini da razlog njezine prisutnosti i poruke treba tražiti u odgovorima što ih sv. Terezija, preko naučiteljske karizme, daje ljudima našeg vremena.«⁴ Pokušajmo zato iznijeti nekoliko važnih odgovora na pitanje što nam se čini da sv. Terezija, preko naučiteljstva, daje ljudima današnjice.

Instrument Božje prisutnosti u svijetu

Neosporivo je da se danas Bog nalazi među najvećim problemima koji proganjaju čovjeka našeg vremena. Sekularizirani čovjek nastoji eliminirati Boga iz svoga života, tretirati Ga kao periferni problem.⁵

Toga Boga, koji se želi potisnuti na periferiju kulture i civilizacije, za koga bismo htjeli da bude nepoznat, pa čak i mrtav, sv. Terezija svojim životom i naučavanjem želi vratiti na njegovo pravo mjesto. U svojim djelima ona predstavlja Boga kao živo biće, kao nekoga koji jest i koji se susreće s ljudima, koji poznaje ljude i koji ulazi duboko u njihov život. Svojim naučiteljstvom ta prva žena naučiteljica Crkve

³ SIMEON DE LA SAGRADA FAMILIA, *Bibliografija djela sv. Terezije u Zbirka dokumenata za proglašenje sv. Terezije naučiteljicom Crkve*, str. 105—184.

⁴ Nav. dj., str. 109.

⁵ ANASTASIO DEL SMO ROSARIO, *Santa Teresa di Gesu Dottore della Chiesa*, FIAMMA TERESIANA, 11 (1970) 65, str. 35.

dovikuje ljudima da Bog nije daleko, da On nije mrtav, da je On Netko, da nije problem, nego baš obratno: razvezivanje svih problema. Njezina nauka, kao i njezin život, ljudsko su i iskustveno doživljavanje Boga i njegove prisutnosti među ljudima. Ona je Boga iskustveno doživjela i osjetila Ga da je živ. Doživjela je iskustveno Boga Trojednoga i zajedništvo s Njime, i to u tolikoj mjeri da je bila sva uronjena u blaženstvo kao da je već na nebu.

Spoznala je Krista preko tako neposredne ljubavi da se znala nasmiјati onima koji su željeli živjeti u Isusovim vremenima da bi ga vidjeli živoga.

Osim toga, velika spisateljica iz Avile imala je privilegij da shvati dubinu otajstva Crkve i da to otajstvo iskustveno doživljava na nivou koji je iznad svih kriza i oklopa struktura od kojih je Crkva, u svom ljudskom elementu, i onda trpjela. Nije se podala kritici niti osporavanju nego je znala u Crkvi raspoznati Kristovo lice, Kristovo Srce, njegovu mudrost, a osobito Kristovu vjernost prema svijetu, što mi danas često ne znamo raspoznati. Jednom riječju: sv. Terezija svojim životom i naučiteljstvom govori svijetu o svojem iskustvenom doživljavanju Boga i njegove prisutnosti u životu ljudi. Istim jezikom govori svijetu o Kristu i o Crkvi. Ona svojim životom i spisateljskom djelatnošću brani te vrednote. Ona je to vidjela i doživjela, zato svjedoči. Njezina se djela zato ne mogu čitati bez uzbuđenja jer se u njima osjeća prisutnost Boga, susreće se Bog i s Njim se dolazi u kontakt.

Takav je bio i slučaj Edith Stein, učenice filozofa Husserla, koja je i sama bila filozof, egzistencijalist, a kasnije karmelićanka i mučenica u nacističkom krematoriju. Kad je pročitala autobiografiju sv. Terezije, rekla je sama sebi: »Tu je istina.« E. Bergson pak tvrdi da su mu mistici, a među njima osobito sv. Terezija i sv. Ivan od Križa, pomogli da shvati smisao religije i kršćanstva.⁶

Čovjek u Božjem svjetlu

Možda netko postavlja sebi pitanje: a što je s problemom čovjeka koji danas predstavlja najbolniji problem našeg vremena? Što o tom problemu, koji nije nimalo periferičan među problemima današnjice, poručuje sv. Terezija po svojoj mudroslovnoj karizmi?

Može se bez oklijevanja odgovoriti da čovjek za sv. Tereziju nije netko nepoznat. On nije labirint, apsurd ili očajnik, egzistencijalist. U tom ona nije »moderna«! Zašto? Ona nam sama tumači svoj stav kad izjavljuje da je čovjek stvorenje stvoreno za Boga i da se u mjeri otkri-

⁶ JEAN DE FABREGUES, *La conversion d'Edith Stein, patronne de l'existentialisme*, Paris 1961, str. 39—51. *Comment Bergson a trouvé Dieu*, in Cadens, t. II, Paris 1951, str. 69—88.

vanja da je stvoren za Boga njegova unutrašnja stvarnost razmršuje čudotvornom jednostavnošću te postaje radost i vedrina.⁷

Terezija doživljuje i svjedoči da je čovjek stvoren za Boga, za odnose s Bogom, da je on stvorenje koje sve gubi ako sebe smatra apsolutom, a koji sve dobiva ako shvati da je stvoren za odnos s Bogom. »Drugi«, za kojim čovjek čezne iz neizmjerne želje za zajedništvom, što je nekad samo podsvjesno prisutno u njegovu srcu, postoji, a to je Netko, to je Bog. Sv. Terezija svjedoči da čovječiji život, kad to čovjek otkrije, postaje potražnja Boga, put koji vodi k Bogu, ostvarenje prijateljstva s Bogom. Život postaje zajedništvo s Bogom, postaje molitvom.

U koncilskoj uredbi »*Gaudium et spes*« nailazimo na tvrdnju da je vrhunac čovječjeg dostojanstva u pozivu na zajedništvo s Bogom.⁸ Da je sv. Terezija imala mogućnost da u svoja vremena pročita takve divne riječi, doživjela bi jedno od svojih uzbuđenja radosti i sreće. »Tu je istina«, rekla bi ona: čovjek nema dostojanstva ni sreće osim kad susretne Gospodina i živi s Njime u zajedništvu.

Već u njezino vrijeme, u 16. stoljeću, Crkva se morala izjasniti protiv naučavanja Martina Luthera da su stvarnosti milosti nešto unutarnje u duši koje životno povezuju čovjeka s Bogom, a sv. Tereziji bila je dana karizma da te životne stvarnosti doživi i preko svojih spisa prenese kao iskustveno svjedočanstvo istinitosti crkvenog naučiteljstva onoga vremena. To je svjedočanstvo i danas aktuelno, kad se pod utjecajem ateizma još više šire mišljenja, bilo u društvenom životu, bilo u filozofskim sistemima, da ne samo da ne postoje milosne stvarnosti koje bi nas vezale s Bogom nego da ne postoji ni sama stvarnost osobnoga Boga. Sv. Terezija, koja je bila daleko od svih predrasuda, bilo filozofske, bilo teološke naravi, kao da je od Boga preodređena da nam svjedoči da je »vidjela« Boga, da je iskustveno doživjela njegovu prisutnost, da je u svom životu osjetila kucaje Božjeg života. Tako njezino svjedočanstvo postaje kao vječna poruka ljudima da nas Bog poziva na intimne i životne odnose sa sobom.⁹

Poruka molitve

U svom govoru prilikom proglašenja sv. Terezije naučiteljicom Sv. Otac Papa je istaknuo da je poruka molitve nešto što je najizrazitije u naučiteljstvu te velike kćeri Španjolske.¹⁰

Treba odmah dodati da ta poruka molitve nije nešto bezlično, nešto općenito, nego nešto za ljude našeg vremena.

U našim vremenima često se ističe da je današnji čovjek žrtva psihičke nesposobnosti za molitvu. Priziva se svjedočanstvo sociologije da

⁷ ANASTASIO DEL SSMO ROSARIO, u citiranom članku, str. 37.

⁸ *Gaudium et spes*, n. 15.

⁹ Mišljenje Papinskog bogoslovnog fakulteta karmelićana u Rimu u *Zbirka dokumenata za proglašenje sv. Terezije naučiteljicom Crkve*, str. 111.

¹⁰ FIAMMA TERESIANA, 11 (1970), str. 18—19.

se protumači zašto se ljudi danas ne mole. Ide se tako daleko da se nastoji opravdati zapostavljanje molitve kao da se ona kosi s dostojanstvom čovjeka, koji je autonoman. U tom kontekstu Terezija svojom životnom i spisateljskom djelatnošću poprima oblik optužitelja jer izjavljuje da je čovjek bez molitve nijem, očajnik, da je bez molitve nesposoban da sebe daruje bližnjemu, da nije sposoban ljubiti Boga i bližnjega kako nas je Krist učio.

Po svojem vlastitom iskustvu ta učiteljica molitve je uvjerenjena da zajedništvo među ljudima prolazi kroz zajedništvo i dijalog po molitvi s Bogom. Bez molitve ljudi postaju nepristupačni jedni drugima i nisu sposobni da se daruju jedni drugima. Prema sv. Tereziji molitva je životni problem kršćanina jer je ljubav. Baš zato što je ljubav, preko nje se ljubav prema Bogu i prema bližnjemu prelijevaju jedna u drugu. »Uvjerenjena sam«, piše sv. Terezija u svojoj *Autobiografiji*, »da početnik u molitvi, ako se trudi da dosegne vrhunac savršenosti, neće sam ući u nebo, nego će sa sobom povesti mnoštvo ljudi, kao dobar vojskovođa, kome je Bog povjerio hrabru vojsku.«¹¹

U spisu pak »Misli o Božjoj ljubavi«, u kojem komentira *Pjesmu nad Pjesmama* zapisala je ove riječi, koje na poseban način ističu značenje molitve u akciji. Komentirajući riječi »Poduprite me cvijećem« piše: »Mislim da mora biti jedna od najvećih radosti što ih ima na zemlji kad netko vidi da su se njegovom pomoći koristile duše . . . Ne može se opisati veliko dobro što čine oni koji su nekoliko godina uživali u darovima i u nasladama (što omogućuje molitva kontemplativnog sjedinjenja). Cvijeće njihovih djela, što potiču i niču iz drveta tako žarke ljubavi, dugo miriše. Više koristi jedna takva duša kad govori i djeluje nego velik broj drugih čija su djela pomiješana s prahom njihove sjetilnosti i s njihovom sebičnošću.«¹² Nije teško razumjeti što molitva, kad se razvije u kontemplaciju, znači za život Crkve. Ipak, kako joj se malo važnosti daje u postkonzilskoj obnovi!

Zaključak

U jednom svom pismu sv. Terezija je napisala ove riječi: »Oh, kad bih imala auktoriteta da uvjerim ljude da je ono što pišem istina!«¹³

Možda je ta želja u toku četiri puna stoljeća bar nekada bila uslišana! Službenim proglašenjem Crkve da je sv. Terezija naučiteljica ta je želja potpuno uslišana. Crkva joj danas daje službeno auktoritet naučavanja. Hoće li ljudi našeg vremena priznati taj auktoritet naučavanja i prihvatiti njezinu poruku? Na to će odgovoriti povijest.

¹¹ *Autobiografija*, 11, 4.

¹² *Misli o Božjoj ljubavi*, 7, 7.

¹³ ANASTASIO DEL SSMO ROSARIO, u citiranom članku, str. 43.